

Νέος Παιδαγωγός

online

Το δικτυακό περιοδικό για τον παιδαγωγό του σήμερα.

2020. Εικόνες από ελληνικά σχολεία:
1ο Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης

Διαδικτυακή έκδοση

<http://neospaidagogos.online>

16ο Τεύχος, Ιανουάριος 2020

I.S.S.N.: 2241-6781

Αξιότιμοι, αξιότιμες, αναγνώστες, αναγνώστριες του περιοδικού:

2020 - Έτος αφιερωμένο στα Ελληνικά σχολεία!

Τη φετινή χρονιά, στα εξώφυλλα των τευχών του Περιοδικού, θα παρουσιαστούν εικόνες από Ελληνικά Σχολεία. Τιμούμε ελληνικά σχολεία, με ιστορία και παράδοση!

Αρχίζουμε με το 1^ο Πειραματικό Δημοτικό σχολείο Θεσσαλονίκης. Στο εσωτερικό του τεύχους, φιλοξενούμε άρθρο εκπαιδευτικών αυτού του σχολείου, με την ιστορία του.

Αν θέλετε να παρουσιαστεί και το σχολείο σας (Πρωτοβάθμιας ή Δευτεροβάθμιας) σε κάποιο τεύχος της σειράς: «2020: Εικόνες από Ελληνικά Σχολεία», στείλτε μας μερικές εξωτερικές φωτογραφίες του σχολικού κτιρίου (που το αναδεικνύουν) και ένα ως 10σέλιδο κείμενο Α4, με τη μορφή ή τη δομή επιστημονικής δημοσίευσης – να τεθούν υπόψη της Συντακτικής Επιτροπής.

Το επόμενο τεύχος του περιοδικού του Ν.Π. αναμένεται να αναρτηθεί στο web, στο τέλος Μαρτίου 2020, με την ιστορία του 26ου Γυμνασίου και Λυκείου Αθηνών. Περιμένουμε και το δικό σας κείμενο με την ιστορία και την παράδοση του Σχολείου σας!

Ο εκδότης

<http://neospaidagogos.online>

ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ:

Είναι το δικτυακό περιοδικό για τον παιδαγωγό του σήμερα

ΣΤΟΧΟΙ:

Η δημοσιοποίηση, η έρευνα, η ανάπτυξη θεμάτων που σχετίζονται με τις ανάγκες του νέου παιδαγωγού.

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Στόχος η έκδοση 4 τευχών το ακαδημαϊκό έτος.

Η έκδοση θα καθυστερεί ωστόσο σχηματιστεί τεύχος με ικανοποιητική ύλη, διασπαρμένη σε πολλές θεματικές περιοχές του.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ:

Η δημοσίευση γίνεται μετά από διαδικασία κρίσης. Ο κατάλογος των Κριτών είναι αναρτημένος στο δικτυακό τόπο του περιοδικού, στη διεύθυνση:

<http://neospaidagogos.online/committees.html>

ΑΡΧΕΙΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΤΕΥΧΩΝ:

Τα προηγούμενα τεύχη διατίθενται ελεύθερα για download από το δικτυακό τόπο:

<http://neospaidagogos.online/archives.html>

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ & ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΡΙΤΩΝ

<http://neospaidagogos.online/committees.html>

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γούσιας Φώτιος, Μαστρογιάννης Αλέξιος, Ρεντίφης Γεράσιμος, Χαλκιοπούλου Παρασκευή, Φρέντζου Μαίρη, Σαρρής Δημήτριος, Μουλά Ευαγγελία, Αμανατίδης Νικόλαος, Φελούκα Βασιλική, Μαρκαντώνης Χρήστος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ:

Φ. Γούσιας (M.Ed ICT ΠΤΔΕ/ΕΚΠΑ)

Επικοινωνία

e-Mail: periodiko@neospaidagogos.online

Ιστοσελίδα: <http://neospaidagogos.online>

Εξώφυλλο:

Arinela Kociko, <http://www.arinela.com>

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλευριάδου Αναστασία, Αν. Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, με γνωστικό αντικείμενο: Ειδική Παιδαγωγική: Μάθηση και Ψυχοκινητική Ανάπτυξη (Διδάκτορας Ψυχολογίας Α.Π.Θ)

Αναστασόπουλος Γεώργιος, Καθηγητής Ιατρικής Σχολής στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ανδρεοπούλου Ζαχαρούλα, Επίκουρη Καθηγήτρια Εργ. Δασικής Πληροφορικής, στο Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Αντωνίου Παναγιώτης, Καθηγητής στο Δ.Π.Θ, με γνωστικό αντικείμενο Νέες Τεχνολογίες στη Φυσική Αγωγή και τον Αθλητισμό

Αντωνίου Σταμάτης Αλέξανδρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Π.Τ.Δ.Ε.- ΕΚΠΑ / Ψυχολογία ΑΜΕΑ-Οργανωσιακή Ψυχολογία

Αντωνίου Φαίη, Επίκουρη Καθηγήτρια στο ΦΠΨ του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Μ.Δ.Ε. Ειδικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας Κατεύθυνση Ειδικής Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης/ΕΚΠΑ, Dr of Philosophy (PhD) με τίτλο «Improving Reading Comprehension in Students with Special Educational Needs» («Ενίσχυση της Αναγνωστικής Κατανόησης Μαθητών με Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες») («Magna cum laude»), Τμήμα Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, Johann Wolfgang Goethe-University of Frankfurt

Αντωνίου-Κρητικού Ιωάννα, Διδάκτορας Γλωσσολογίας, Ερευνήτρια Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας, Ερευνήτρια Α΄ Βαθμίδας του Ινστιτούτου Επεξεργασίας του Λόγου - Ε.Κ. «Αθηνά»

Αρβανιτογεώργος Ανδρέας, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Πατρών

Αυγερινός Ανδρέας, Καθηγητής στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης

Βαβουγιός Διονύσης, Καθηγητής ΠΤΕΑ-Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (Φυσική και η Διδακτική της)

Βαγγελάτος Αριστείδης, Δρ. Μηχανικός Η/Υ και Πληροφορικής, ΙΤΥΕ «Διόφαντος»

Βεντικός Νικόλαος, Επίκουρος Καθηγητής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Βερναδάκης Νίκος, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής Αθλητισμού, του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης (διδασκτικό αντικείμενο: Εφαρμογές Τ.Π.Ε. στη Φυσική Αγωγή)

Βρανά Βασιλική, Επίκουρη Καθηγήτρια στο τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Τ.Ε.Ι. Σερρών

Γκασούκα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής & Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Γκούσκος Δημήτρης, Επίκ. Καθηγητής Ψηφιακής Επικοινωνίας

Δάρρα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια, ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Αιγαίου

Δεληγιάνης Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Τεχνών, Ήχου & Εικόνας του Ιόνιου Πανεπιστημίου

Δελιμάρης Ιωάννης, Μ.Δ.Ε. Κλινικής Χημείας ΕΚΠΑ, Διδάκτορας Ιατρικής ΕΚΠΑ, Μεταδιδάκτορας ΠΤΠΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μονάδα Βιολογίας (2008-2012). Γνωστικό αντικείμενο: Βιολογία ανθρώπου και διατροφική εκπαίδευση Εξωτερικός Μεταδιδασκτορικός Συνεργάτης ΠΤΠΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μονάδα Βιολογίας: Πρόγραμμα «Θαλής» mBio-RF project

Ζάχος Δημήτριος, Επίκουρος Καθηγητής Παιδαγωγικής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ.

Ζέρβα Μαρία, Καθ. Εφαρμογών Τ.Ε.Ι.-Α (Προσχολική Αγωγή)

Θεολόγου Κωνσταντίνος, Επίκουρος Καθηγητής Ιστορίας και Φιλοσοφίας του Πολιτισμού, στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Καλεράντε Ευαγγελία, Επίκουρη Καθηγήτρια Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου της Δυτικής Μακεδονίας

Καλογιαννάκης Μιχαήλ, Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης

Κατσαδώρας Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής Λαογραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Κέκκερης Γεράσιμος, Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, γνωστικό αντικείμενο: Πληροφορική με έμφαση στην εφαρμογή των Πολυμέσων στην Αισθητική Αγωγή

Κλαδάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Κλωνάρη Αικατερίνη, Αν. Καθηγήτρια, Τμ. Γεωγραφίας, Παν. Αιγαίου

Κουκουνάρας-Λιάγκης Μάριος, Λέκτορας Διδακτικής των Θρησκευτικών στο τμήμα Θεολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, PhD Κοινωνιολογία της Θρησκείας, MA Παιδαγωγικής, Θεολόγος-φιλόλογος

Κουστουράκης Γεράσιμος, Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών

Κουτρομάνος Γεώργιος, Επίκουρος Καθηγητής στο ΠΤΔΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών (Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση)

Κώστας Απόστολος, Μέλος Ε.ΔΙ.Π. , Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, B.Eng., M.Sc., Ph.D.,

Κωτσαλίδου Δόξα, Ε.ΔΙ.Π. Παιδαγωγικής Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Λενακάκης Αντώνιος, Επίκουρος Καθηγητής Θεατρικής Τέχνης και Αγωγής στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης της Παιδαγωγικής Σχολής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μαρκάτος Νικόλαος, Ομότιμος Καθηγητής, τέως Πρύτανης Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Μητροπούλου Βασιλική, Καθηγήτρια στο Τμήμα Θεολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Εργαστήριο Παιδαγωγικής)

Μπάρος Βασίλειος, Καθηγητής Παιδαγωγικής με έμφαση Συγκριτική Εκπαιδευτική Έρευνα, Πανεπιστημίου Augsburg, Σχολή Φιλοσοφίας και Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Augsburg

Μπίνος Παρασκευάς, Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Λογοθεραπείας, Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Επιστημονικός Συνεργάτης, Τμήμα Λογοθεραπείας, Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Μπράτισης Θαρρενός, Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Μωραΐτης Κωνσταντίνος, Καθηγητής Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Νικολάου Ελένη, Επίκουρη Καθηγήτρια ΤΕΠΑΕΣ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ντίνας Κωνσταντίνος, Καθηγητής Γλωσσολογίας, Ελληνικής γλώσσας και Διδακτικής της στο Π.Τ.Ν. του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, Διδάκτορας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Οικονομάκου Μαριάνθη, D.E.A. De Linguistique generale et appliquee / Paris V-Sorbonne, Διδάκτορας γλωσσολογίας του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Διδάσκουσα βάσει του Π.Δ. 407/80 στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Οικονομίδης Βασίλειος, Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Παναγιωτακόπουλος Χρήστος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Πατρών

Πανούσης Ιωάννης, Καθηγητής στο Τμήμα Επικοινωνίας και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Παπαβλασόπουλος Σώζων, Επίκουρος Καθηγητής του Ιονίου Πανεπιστημίου

Παπαδόπουλος Ισαάκ, As. Lecturer στο University of East London & Metropolitan College

Παπαδόπουλος Ιωάννης, Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, M.Sc. Πληροφοριακά Συστήματα (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), Phd Διδακτική Μαθηματικών (Πανεπιστήμιο Πατρών)

Παπαδοπούλου Βασιλική, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Παπαϊωάννου Γεώργιος, Δ.Ε.Π. (Επικ. Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου με γνωστικό αντικείμενο Μουσειολογία - Σύνθεση και Αξιοποίηση Μουσειακών Χώρων με χρήση Ψηφιακής Τεχνολογίας)

Παρπαρούση Γεωργία, Ειδικό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΕΔΙΠ-Ι) – Μουσικής, Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας

Πεπές Ευάγγελος, Master A.Π.Θ., MTh by Research University of Edinburgh, PhD A.Π.Θ., Post Doc Π.Τ.Δ.Ε. Ε.Κ.Π.Α. (σε εξέλιξη) Ερευνητής στο Centre for the Study of World Christianity του University of Edinburgh, Επιστημονικός συνεργάτης Εργαστηρίου Παιδαγωγικής - Χριστιανικής Παιδαγωγικής του Α.Π.Θ.

Πολάτογλου Χαρίτων, Καθηγητής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Τμήμα Φυσικής

Ράγκου Πολυξένη, Επίκουρη Καθηγήτρια Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στη Σχολή Γεωπονίας, Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Ροφούζου Αιμιλία, Επίκουρη Καθηγήτρια Γερμανικής Γλώσσας και Φιλολογίας στη Σχολή Ναυτικών Δοκίμων

Σαρρής Δημήτριος, Επίκουρος Καθηγητής Ειδικής Αγωγής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Σοφός Αλιβίζος, Καθηγητής, Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αιγαίου, Διευθνήτης ΜΠΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με χρήση Νέων τεχνολογιών», Συνυπεύθυνος εργαστηρίου «Ψυχολογίας, Παιδαγωγικών Ερευνών και Μέσων στην εκπαίδευση», Πρόεδρος ΕΠ.Ε.Σ. Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων Ρόδου Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Σπύρτου Άννα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης/Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (Φυσικός)

Σταύρου Λάμπρος, Καθηγητής Κλινικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Dr Πανεπιστημίου Σορβόνης

Στέφος Ευστάθιος, Διδάσκων στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αιγαίου, Διδάκτορας του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αιγαίου (Διδασκαλία Στατιστικής με χρήση Νέων Τεχνολογιών), M.Sc. στον Περιβαλλοντικό Σχεδιασμό Έργων Υποδομής ΕΑΠ

Στογιαννίδης Αθανάσιος, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Θεολογίας Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Γνωστικό Αντικείμενο: "Σχολική Παιδαγωγική και Διδακτική Μεθοδολογία του Μαθήματος των Θρησκευτικών"

Συλαίου Στέλλα, Συνεργαζόμενο εκπαιδευτικό προσωπικό, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, M.Sc. in Archaeological Computing (Παν/μιο Southampton, Αγγλία), M.Δ.Ε. στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Ε.Α.Π.), M.A. στη Μουσειολογία (Α.Π.Θ.), Διδάκτορας Α.Π.Θ. (Προστασία, Συντήρηση και Αποκατάσταση Μνημείων Πολιτισμού)

Σφυρόερα Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια Παιδαγωγικής της Διδακτικής Πράξης στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (Τ.Ε.Α.Π.Η.) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Διδάκτορας Επιστημών της Αγωγής Πανεπιστημίου ParisV- René Descartes

Ταμπάκη Σαπφώ, Αρχαιολόγος, Διδάκτορας ΕΚΠΑ, Επίκουρη Καθηγήτρια, Πολιτιστική Κληρονομιά, Τομέας Αισθητικής Παιδείας, ΤΕΠΑΕ/ΑΠΘ

Τζακώστα Μαρίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια Γλωσσικής Ανάπτυξης και Αγωγής του Παιδιού της Προσχολικής Ηλικίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης

Τουρτούρας Χρήστος, Επίκουρος Καθηγητής Παιδαγωγικής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τσαμαδιάς Κωνσταντίνος, Ομότιμος Καθηγητής του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου, Οικονομική Αξιολόγηση Επενδύσεων και Πολιτικών στην Εκπαίδευση, τη Διά Βίου Μάθηση και την Έρευνα

Τσιάτσος Θρασύβουλος, Επίκουρος Καθηγητής στο Τμήμα Πληροφορικής, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Τσιλίκα Κυριακή, Επίκουρη Καθηγήτρια στο γνωστικό αντικείμενο «Υπολογιστικές Μέθοδοι στην Οικονομική», στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τσιτσανούδη – Μαλλίδη Νικολέττα, Επίκουρη Καθηγήτρια του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τσολακίδης Κώστας, Ομότιμος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου, με αντικείμενο την Πληροφορική και τις Νέες Τεχνολογίες στην Εκπαίδευση

Φίστα Ευαγγελία, Λέκτορας στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Γνωστικό αντικείμενο: Παιδαγωγική και Υπολογιστική Γλωσσολογία

Φλώρος Ανδρέας, Αναπληρωτής Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Φούκας Βασίλειος, Επίκουρος Καθηγητής Α.Π.Θ.

Φραγκούλης Ιωσήφ, Αν. Καθηγητής Παιδαγωγικής Παιδαγωγικό Τμήμα ΑΣΠΑΙΤΕ

Φωκίδης Εμμανουήλ, Επίκουρος Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Φωτοπούλου Βασιλική, Ε.Δ.Ι.Π., Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. Πανεπιστημίου Πατρών

Χοντολίδου Ελένη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τομέας Παιδαγωγικής Φιλοσοφική Σχολή Α.Π.Θ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ*1 Ιανουαρίου 2020***Αξιότιμοι υποψήφιοι αρθρογράφοι,**

από 1-1-2020 ως και 29-2-2020, δεχόμαστε άρθρα για δημοσίευση (μετά από κρίση), στο υπό ετοιμασία 17ο τεύχος του περιοδικού «Νέος Παιδαγωγός *online*»

Ημερομηνίες πορείας κατασκευής του 17ου τεύχους:

- Ως 29-2-2020, κατάθεση άρθρων για κρίση
- Ως 15-3-2020, παραλαβή κρίσης από την Επιτροπή Κριτών του περιοδικού-πρωτόθυσή της στους αρθρογράφους.
- Ως 30-3-2020, επιστροφή διορθωμένων άρθρων.
- Ως 31-3-2020, ανάρτηση του 17ου τεύχους στην ιστοσελίδα του περιοδικού (<http://neospaidagogos.online>).

Η υποβολή άρθρου στο περιοδικό δεν σημαίνει αυτόματα και δημοσίευσή του, καθώς ακολουθεί διαδικασία κρίσης του, η οποία μπορεί να αποβεί θετική ή αρνητική (μη αποδοχή δημοσίευσής του).

Με εκτίμηση**Συντακτική Επιτροπή Περιοδικού
ΝΕΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ *online***

ΝΕΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ *online* - Πίνακας Περιεχομένων

Ο κατάλογος της θεματολογίας του περιοδικού, βρίσκεται εδώ:

<http://neospaidagogos.online/thematology.html>

Σελ. 16	2020. Εικόνες από ελληνικά σχολεία. Ένα ακόμα κομμάτι της ιστορίας του «Ελληνικού Γυμνασίου Θεσσαλονίκης» - 1ο Πειραματικό Δημοτικό Θεσσαλονίκης
Σελ. 25	01.Θ.Ε. Ο ιδιαίτερος ρόλος των σχέσεων με την οικογένεια και τις παρέες των ομηλικών στη διαμόρφωση της ταυτότητας των εφήβων
Σελ. 33	01.Θ.Ε. Πολυπολιτισμική Συμβουλευτική και Εκπαίδευση
Σελ. 41	01.Θ.Ε. Σχολικό κλίμα και σχέσεις στο Σχολείο: Μια προσπάθεια ανίχνευσης της βελτίωσης τους μέσα από το πρόγραμμα « Αξιολόγηση του Εκπαιδευτικού Έργου»
Σελ. 51	02.Θ.Ε. Portfolio αξιολόγησης των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών στο σύγχρονο σχολείο.
Σελ. 68	02.Θ.Ε. Αξιολογική αποτίμηση της στοχοθεσίας των προγραμμάτων των Φυσικών Επιστημών στις θεματικές περιοχές της ενέργειας και της ρύπανσης
Σελ. 76	02.Θ.Ε. Διδασκαλία κοινωνικής επιχειρηματικότητας και καινοτομίας
Σελ. 89	02.Θ.Ε. Ένταξη και εκπαίδευση χαρισματικών παιδιών
Σελ. 105	02.Θ.Ε. Η διδασκαλία του μαθήματος των μαθηματικών στην προοπτική ένταξής του σε ένα ριζοσπαστικό αναλυτικό πρόγραμμα.
Σελ. 113	02.Θ.Ε. Οικοδομώντας τις φυσικές και χημικές μεταβολές σε μαθητές Γυμνασίου
Σελ. 121	02.Θ.Ε. Σύγχρονες γλωσσοδιδασκτικές μέθοδοι και αποτελεσματική γλωσσική διδασκαλία
Σελ. 131	03.Θ.Ε. Digital Storytelling. Η δυναμική της ψηφιακής αφήγησης στην εκπαιδευτική διαδικασία.
Σελ. 139	03.Θ.Ε. Ετοιμότητα για αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στη μαθησιακή διαδικασία
Σελ. 147	05.Θ.Ε. Αναζητώντας τις δυναμικές της εικονικής τάξης (virtual classroom). Μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη.
Σελ. 157	07.Θ.Ε. Ο κριτικός γραμματισμός στα νέα Προγράμματα Σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Σελ. 165	07.Θ.Ε. Χαρακτηριστικά σχεδιασμού ψηφιακών ιστοριών
Σελ. 178	08.Θ.Ε. Βιώματα, αφηγήσεις και προτάσεις των Καθηγητών Φυσικής Αγωγής για τον εκφοβισμό
Σελ. 184	08.Θ.Ε. Γνώσεις και πρακτικές υποστήριξης μαθητών με ΕΜΑ/Δυσλεξία από Έλληνες εκπαιδευτικούς παρειακών σχολείων και Άγγλους εκπαιδευτικούς του Λονδίνου
Σελ. 194	08.Θ.Ε. Διαφορές σε λάθη ορθογραφίας μαθητών/αθλητών καλαθοσφαίρισης που φοιτούν στη Γ' και Δ Δημοτικού
Σελ. 202	08.Θ.Ε. Επιχειρηματικότητα, κοινωνικές δεξιότητες και αυτονομία μαθητών με αναπηρία
Σελ. 210	08.Θ.Ε. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο συμπεριληπτικό σχολείο της νέας εποχής
Σελ. 219	08.Θ.Ε. Κριτική θεώρηση των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για τη διαχείριση της ΔΕΠ-Υ
Σελ. 228	08.Θ.Ε. Ο προσωπικός-ατομικός και κοινωνικός-πολιτισμικός χαρακτήρας της νοητικής υστέρησης
Σελ. 235	08.Θ.Ε. Παράλληλη στήριξη ή Συνεκπαίδευση;
Σελ. 245	08.Θ.Ε. Φύλο και διαδικτυακός εκφοβισμός
Σελ. 254	09.Θ.Ε. Ο Λαϊκός Πολιτισμός και η χωροχρονική του συνέχεια ως το σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο
Σελ. 262	09.Θ.Ε. Ο λαϊκός πολιτισμός ως προϊόν της εκπαίδευσης
Σελ. 272	10.Θ.Ε. Συγκρούσεις στα σχολεία: Οι αιτίες και οι στρατηγικές διαχείρισης
Σελ. 281	12.Θ.Ε. Η διαπολιτισμική ετοιμότητα του εκπαιδευτικού της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης
Σελ. 299	12.Θ.Ε. Κριτική διερεύνηση γλωσσικής ανάπτυξης δίγλωσσων νηπίων, πολυπολιτισμικών ταυτοτήτων & σχολικής επίδοσης πολυπολιτισμικών τάξεων
Σελ. 315	13.Θ.Ε. Αξιολόγηση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
Σελ. 322	13.Θ.Ε. Διερεύνηση της σύνδεσης των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών για την επαγγελματική τους ταυτότητα και τη διδακτική μεθοδολογία που ακολουθούν με τις αξιολογικές τους πρακτικές.

Σελ. 332	14.Θ.Ε. Η αντίληψη εκπαιδευτικών αναγκών, στρατηγικός παράγοντας σχεδιασμού και οργάνωσης μιας επιμορφωτικής διαδικασίας στους Οικονομολόγους εκπαιδευτικούς: Μελέτη περίπτωσης στο γνωστικό πεδίο της Οικονομικής επιστήμης στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
Σελ. 348	14.Θ.Ε. Η σημασία που αποδίδουν οι διδασκόμενοι στην ανθρώπινη επαφή, στην επικοινωνία διδασκόντων-διδασκομένων στην ΕξΑΕ (Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση)
Σελ. 358	14.Θ.Ε. Θεωρητικές προσεγγίσεις για τη μάθηση στην εκπαίδευση ενηλίκων και κριτική αποτίμησή τους.
Σελ. 365	14.Θ.Ε. Θεωρίες εμπειρικής μάθησης στην εκπαίδευση ενηλίκων
Σελ. 373	14.Θ.Ε. Οι ευρωπαϊκές πολιτικές ΔΒΜ αποτελούν πολιτικές που διευκολύνουν την κοινωνική ένταξη των πολιτών ή είναι δυνατόν να νομιμοποιούν τον κοινωνικό τους αποκλεισμό;
Σελ. 382	14.Θ.Ε. Προϋποθέσεις αποτελεσματικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών
Σελ. 390	14.Θ.Ε. Το μοντέλο της εμπειρικής μάθησης και η αναγκαιότητα εφαρμογής του στην εκπαίδευση ενηλίκων
Σελ. 396	15.Θ.Ε. Economic cycle management in schools of Secondary Education: School managers' views
Σελ. 405	15.Θ.Ε. Αλλάζοντας τη σχολική κουλτούρα. Ο ρόλος της μετασχηματιστικής ηγεσίας.
Σελ. 412	15.Θ.Ε. Αντιλήψεις των Εκπαιδευτικών Π.Ε για την επαγγελματική τους ενδυνάμωση.
Σελ. 422	15.Θ.Ε. Αυτοαξιολόγηση Σχολικής Μονάδας (ΑΣΜ): Η αναγκαιότητα της υποστήριξης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών
Σελ. 430	15.Θ.Ε. Εισαγωγή καινοτομίας στη Σχολική Μονάδα: Η περίπτωση ενός περιφερειακού Γενικού Λυκείου
Σελ. 443	15.Θ.Ε. Εκπαιδευτική ηγεσία και διαχείριση συγκρούσεων σε Δημοτικά Σχολεία
Σελ. 451	15.Θ.Ε. Η διάσταση της ηγεσίας στη διαμόρφωση ποιοτικού έργου
Σελ. 458	15.Θ.Ε. Η Διερεύνηση των αντιλήψεων των Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Σχετικά με το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης και τον ρόλο που διαδραματίζει ο Διευθυντής στην αποτελεσματική αντιμετώπισή του

Σελ. 471	15.Θ.Ε. Η επίδραση της εργασιακής ικανοποίησης εκπαιδευτικών στην επιθυμία τους για αλλαγή εργασιακού περιβάλλοντος
Σελ. 483	15.Θ.Ε. Ο ρόλος της γονεϊκής εμπλοκής στον μετασχηματισμό των σχολικών μονάδων σε οργανισμούς μάθησης
Σελ. 490	15.Θ.Ε. Ο ρόλος της ηγεσίας στη διαχείριση της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών στο σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον
Σελ. 498	15.Θ.Ε. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού ηγέτη στη διαμόρφωση του σχολικού κλίματος.
Σελ. 506	15.Θ.Ε. Προβλήματα νέων διευθυντών/-τριών σχολικών μονάδων: Μία πρόταση για την υποστήριξή τους κατά την αρχική άσκηση των καθηκόντων τους
Σελ. 516	15.Θ.Ε. Τα δημογραφικά χαρακτηριστικά που επιδρούν στην επαγγελματική ικανοποίηση: Η περίπτωση των εκπαιδευτικών της Ηλείας
Σελ. 527	15.Θ.Ε. Το δημοκρατικό ηγετικό μοντέλο στην εκπαίδευση: Κριτική θεώρηση
Σελ. 535	15.Θ.Ε. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η αυτονομία της σχολικής μονάδας και ο ρόλος του διευθυντή
Σελ. 545	16.Θ.Ε. Ανώτατη εκπαίδευση και παιδεία στο Βυζάντιο έως τον 10ο αιώνα
Σελ. 559	16.Θ.Ε. Η προβληματική της υποκουλτούρας την περίοδο ανάδυσης της Κριτικής Παιδαγωγικής
Σελ. 567	16.Θ.Ε. Συγκριτική ανάλυση των έμφυλων αναπαραστάσεων στα σχολικά εγχειρίδια των Φυσικών Επιστημών της Ε' και Στ' Δημοτικού (1981-2006, 2006-2015)
Σελ. 575	17.Θ.Ε. Ζητήματα αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού, η νομική διάσταση και ο ρόλος του σχολείου.
Σελ. 584	17.Θ.Ε. Η Θεία και η Πολιτική Οικονομία
Σελ. 588	17.Θ.Ε. Η ταυτότητα των εννοιών «πολιτισμός» και «κουλτούρα».
Σελ. 594	17.Θ.Ε. Οι μαθητές των πολυπολιτισμικών σχολικών τάξεων «σκιαγραφούν» τον δάσκαλο που επιθυμούν

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σελ. 601	06.Θ.Ε. Διδακτικό σενάριο Γυμνασίου: Πολυτροπικότητα και νέα κειμενική πραγματικότητα
Σελ. 610	06.Θ.Ε. Η αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων ως κοινοτήτων πρακτικής και μάθησης: Εφαρμογές στη διδακτική πράξη
Σελ. 618	06.Θ.Ε. Τα Πρωτοβρόγια, του Γ. Δροσίνη. Δημιουργώντας με e-εργαλεία στη διδακτική πράξη
Σελ. 628	08.Θ.Ε. Διαταραχή ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητα με συνοδή δυσφασία. Μελέτη περίπτωσης.
Σελ. 634	08.Θ.Ε. Διαφοροποιημένη διδασκαλία γλώσσας σε ένα μαθητή/αθλητή καλαθοσφαίρισης που φοιτά στη Β' Γυμνασίου με διάσπαση προσοχής, υπερκινητικότητα, παρορμητικότητα
Σελ. 642	08.Θ.Ε. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα διδασκαλίας σε μαθήτρια τρίτης δημοτικού με ελαφρά νοητική υστέρηση
Σελ. 655	08.Θ.Ε. Η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην Ειδική Αγωγή. Ένα διαθεματικό σχέδιο εργασίας για μαθητές με ήπια νοητική υστέρηση με θέμα την οικογένεια
Σελ. 665	10.Θ.Ε. Διδακτικό σενάριο στη Νεοελληνική Λογοτεχνία της Α' Λυκείου: «Έρωτας και Θάνατος»
Σελ. 673	10.Θ.Ε. Η οργάνωση και η λειτουργία της Σπαρτιατικής και της Αθηναϊκής πολιτείας: Συγκριτική μελέτη πολιτικής ιστορίας και δικαιϊκών Θεσμών με εκπαιδευτικό περιεχόμενο
Σελ. 694	10.Θ.Ε. Συνεκπαίδευση. «Να τρέξεις δεν μπορούσες... να παίζεις δεν χωρούσες».
Σελ. 703	11.Θ.Ε. Teachers4Europe: Μία διδακτική πρόταση περιβαλλοντικής α-φύπνισης

Ζητήματα αντιμετώπισης σχολικού εκφοβισμού, η νομική διάσταση και ο ρόλος του σχολείου

Ποιμενίδης Δημήτριος
Μεταδιδακτορικός Ερευνητής, Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
poimenidis@aegean.gr

Ιωαννίδου Γεωργία
ΜΔΕ Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου,
gina.ioannidou@gmail.com

Ποιμενίδου Σοφία
Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια, Φ.Κ.Σ, Πανεπιστήμιο Κρήτης, sofia_poim@hotmail.com

Περίληψη

Ο σχολικός εκφοβισμός αναδύεται τις τελευταίες δεκαετίες ως ένα σοβαρό κοινωνικό και εκπαιδευτικό ζήτημα του οποίου οι γενεσιουργές αιτίες εδράζονται σε ποικίλους και συνδυαζόμενους παράγοντες Έχει σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνική και ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών ενώ τα αποτελέσματά εγγράφονται επί μακρόν στην ψυχοσύνθεση του θύματος επηρεάζοντας τη μετέπειτα ζωή του. Οι παράγοντες εμφάνισης του φαινομένου προέρχονται από εσωτερικά και εξωτερικά ερεθίσματα και περιβάλλοντα διαβίωσης του θύτη ή θύματος και αρκετές φορές δεν είναι αντιληπτά. Η αντιμετώπιση του ζητήματος έγκειται στην αποτελεσματική συνεργασία παιδιών, γονέων και εκπαιδευτικών, τηρούμενης της επιείκειας του νόμου περί ανηλίκων. Η εκπαίδευση, η λήψη μέτρων πρόληψης, ενίσχυσης και υποστήριξης των παιδιών αποτελούν βασικές συνιστώσες άρσης του φαινομένου. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού καθίσταται καίριος στο σχολικό περιβάλλον ως διαμεσολαβητής και «προλαμβάνων» του φαινομένου.

Λέξεις-Κλειδιά: Σχολικός εκφοβισμός, σχολείο, εκπαιδευτικός, νομοθεσία.

Εισαγωγή

Η επιθετικότητα και ο σχολικός εκφοβισμός αποτελούν σύνθετο και πολυ-παραγοντικό φαινόμενο. Παρά την «κοινή υπόθεση» ότι ο εκφοβισμός είναι ένα «φυσιολογικό μέρος της παιδικής ηλικίας» με κάποια πειράγματα και παρενοχλήσεις, είναι πρόβλημα το οποίο μπορεί να αποβεί επιζήμιο για την ευημερία των μαθητών/τριών (Türkmen, Dokgöz, Akgöz, Eren, Vural, & Polat, 2013). Μεταξύ των παραγόντων του φαινομένου αναφέρονται «τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, η ελλιπής καλλιέργεια, οι καθ' έξη βίαιες συμπεριφορές που ενισχύονται από το περιβάλλον, η φαντασίωση της βίας, οι ελλιπείς επικοινωνιακές ικανότητες, η ανεπαρκής γονική υποστήριξη και επιρροή, οι άδικες τιμωρίες, η κακοποίηση των παιδιών, η φτώχεια, ο υπερπληθυσμός, ο συνωστισμός, η επιρροή των μέσων μαζικής ενημέρωσης και οι κοινωνικές νόρμες» (Παπάνης, 2008). Έρευνες αναφέρουν ακόμη τη γονική συμπεριφορά (βιαιότητα μεταξύ των γονέων και προς τα παιδιά τους) (Efobi & Nwokolo, 2014) μιας και η οικογένεια

αποτελεί κοινωνική ομάδα τα μέλη της οποίας αλληλεπιδρούν (Amalu, 2017), τη συμπεριφορά εκπαιδευτικών, που συνήθως εκδηλώνεται ποικιλοτρόπως προς τα παιδιά (Twemlow & Fonagy, 2005· Μπελογιάννη, 2016) αλλά και την αδυναμία ανταπόκρισης ή λάθους αξιολόγησης εκ μέρους τους (Veenstra, Lindenberg, Huitsing & Sainio, Salmivalli, 2014). Είναι ακόμη οι ομάδες συνομηλίκων (Καλύβας, 2016. Μαρκουλάκη & Παπαστεφανάκης, 2008), οι συμμορίες ανηλίκων ομάδων παραβατών (Τριανταφύλλου, Βουδούρη & Κοντοσώρου, 2015. Κυριακίδης, 2007), τα ΜΜΕ και η τηλεόραση (Βαστάκη, χχ. Παπαθανασόπουλος & Γιαννακόπουλος, 2006. ΚΕΣΔ, 2015) τα video games κ.ά. Άλλες έρευνες (Gini, 2008. Sansone, & Sansone, 2008), υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο αυτό ακόμη έχει σχέση με την ύπαρξη συναισθηματικών- ψυχολογικών προβλημάτων και χρειάζεται ειδική αντιμετώπιση. Οι Μουρτζίλα (2014) και Κυριακίδης (2007) αναφέρουν ότι ο σχολικός εκφοβισμός συσχετίζεται με την ύπαρξη διάφορων εσωτερικευμένων και μη εσωτερικευμένων διαταραχών. Σχετίζεται ακόμη με γενετήσιους παράγοντες, την ψυχοπαθολογία των μαθητών, με πιθανές ψυχολογικές διαταραχές, με το παθογόνο οικογενειακό περιβάλλον διαβίωσής, αλλά και με πιθανές εγκεφαλικές βλάβες και δυσλειτουργίες, την μη σωστή (ελλιπή) σωματική ανάπτυξη αλλά και τον χαμηλό δείκτη νοημοσύνης. Ως γενικά «περιβάλλοντα» εμφάνισης αναφέρονται οι πολιτισμικές διαφορές, τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, το προσωπικό και οικογενειακό πεδίο αλλά και η ίδια η κοινότητα.

Γενικεύοντας το φαινόμενο από τη σκοπιά των προσεγγίσεων αυτό σχετίζεται α. με την ψυχοδυναμική διάσταση του και η οποία έγκειται σε ενδοψυχικές συγκρούσεις που δημιουργούν τραυματικές εμπειρίες κατά την παιδική του ηλικία και β. στη συμπεριφορική διάσταση ή κατεύθυνση κατά την οποία το παιδί βρίσκεται σε σύγκρουση ή συγκρούσεις με το περιβάλλον (Τριανταφύλλου, Βουδούρη & Κοντοσώρου, 2015). Η αλήθεια, βέβαια, είναι ότι η ανάμειξη πολλών παραγόντων όπου υπάρχουν «εσωτερικά αίτια» μαζί με τις αλληλεπιδράσεις του κοινωνικού, σχολικού και οικογενειακού περιβάλλοντος των παιδιών είναι το πεδίο εκκίνησης από το οποίο τα παιδιά, τελικά, οδηγούνται στην παραβατικότητα.

Οι επιπτώσεις και του φαινομένου

Οι μαθητές που υποφέρουν από εκφοβισμό μπορεί να αισθάνονται συγκλονισμένοι, καταθλιπτικοί ή ανήσυχοι (APA, χχ). Διακατέχονται από ψυχολογικά επακόλουθα, μεταξύ των οποίων είναι οι κοινωνικές δυσκολίες, η εσωστρέφεια και η εσωτερικοποίηση των συμπτωμάτων της υφιστάμενης «βίας» (μη έκφραση), το άγχος, η κατάθλιψη, η απόγνωση, η περιδίνηση γύρω από αυτοκτονικές τάσεις, οι διαταραχές στη θρέψη (διατροφικές διαταραχές) κ.α. (Sansone & Sansone, 2008) και η χαμηλή αυτοεκτίμηση (Cook & Howell, 2014). Ο εκφοβισμός στο σχολικό περιβάλλον έχει αντίκτυπο και στο κοινωνικό περιβάλλον του σχολικού χώρου καθώς δημιουργείται φόβος μεταξύ των μαθητών, εμποδίζοντας την ικανότητα για μάθηση και οδηγώντας τους μαθητές σε αντικοινωνικές συμπεριφορές (Σπυρόπουλος, 2008). Επιπλέον οι μαθητές που έχουν πέσει θύματα αντιμετωπίζουν αρκετά προβλήματα υγείας αλλά και ψυχοσυναισθηματικά (Due et all, 2005) προβλήματα «σχολικής φύσης» (απροθυμία να μπουκ και να

παρακολουθήσουν μαθήματα στην τάξη ή και να απουσιάζουν από τα μαθήματα συχνά) (Κιτσάκη, 2010). Πιθανόν να αισθάνονται πως το σχολείο δεν μπορεί να τους παράσχει προστασία, νιώθουν μοναξιά, ότι θα παραμείνουν αβοήθητοι, είναι φοβισμένοι, αισθάνονται εγκαταλελειμμένοι και ακόμη μπορεί να κρύβονται την ώρα του διαλείμματος. Σωματοποιούν τα τυχόν ψυχολογικά συμπτώματα εκφράζοντας και άρνηση για το σχολείο» (Χηνάς & Χρυσαιφίδης, 2000). Ενίοτε στέκονται απομονωμένα και ασχολούνται υποτυπωδώς με δευτερεύουσες δραστηριότητες κατά την ώρα του διαλείμματος και του παιχνιδιού στην αυλή ενώ σε αρκετές περιπτώσεις στέκονται αμέτοχοι και παθητικοί παρακολουθητές των δραστηριοτήτων-παιχνιδιών των «κυρίαρχων» παιδιών (Besag, 1997). Σε κάποιες περιπτώσεις εμφανίζουν αυτοκτονικές τάσεις, ενώ πολλά είναι τα σωματικά (πονοκέφαλοι, κακή όρεξη, διαταραχές ύπνου, κοιλόπονος, ζαλάδες, κόπωση κ.ά.) και ψυχολογικά συμπτώματα (άγχος, κατάθλιψη, διατροφικές διαταραχές, κοινωνικές δυσκολίες, εσωστρέφεια, αυτοκτονικές τάσεις κ.ά.) (Sansone & Sansone, 2008).

Εκτός από το φαινόμενο εκφοβισμού-θυματοποίησης, παρατηρείται και το «φαινόμενο-ντόμινο» που δημιουργεί την ιδιαίτερη κατηγορία θύτη-θύμα, ο οποίος έχει δεχθεί και αναπαραγάγει ίδιος την εκφοβιστική συμπεριφορά. Παράλληλα παρατηρείται το φαινόμενο της δευτερογενούς θυματοποίησης από το περιβάλλον, με παρατηρητές που απαξιώνουν το θύμα, το οποίο στερούμενο φίλων-υποστηρικτών βουλιάζει στο αίσθημα της ανικανότητας και αβοηθησίας. Τέλος, στην ακραία του εκδοχή, το bullying μπορεί να εμπλέκεται στην αυτοκτονία παιδιών-θυμάτων, προσθέτοντας στη βιβλιογραφία τον τραγικό όρο *bullycide* (Κουτούπη & Γρηγοροπούλου, 2014). Προφανώς η εκφοβιστική συμπεριφορά επιφέρει ταυτόχρονα πολλές αρνητικές επιπτώσεις όχι μόνο για τα θύματα, αλλά και για τους ίδιους τους δράστες.

Η νομική διάσταση του σχολικού εκφοβισμού

Συχνά ο σχολικός εκφοβισμός αναφέρεται απλά ως «παραβατική συμπεριφορά» καθώς αναφερόμαστε σε ηλικιακές ομάδες παιδιών σχολικής ηλικίας (μαθητών) μέχρι και την ενηλικίωσή τους, δηλαδή μέχρι και το 18^ο έτος της ηλικίας παιδιών και εφήβων. Σαφώς βέβαια συντελείται αξιόποινη πράξη και οι συνέπειες αυτής μπορεί να είναι ανάλογες του τρόπου εκδήλωσης του bullying, σε συνδυασμό, πάντοτε, με την ηλικία του δράστη. Οι συμπεριφορές, οι οποίες παρουσιάστηκαν στην παρούσα ανάλυση, εκτός του ότι υπόκεινται στο άρθρο 312 του Ποινικού Κώδικα μπορούν να εντάσσονται στην αντικειμενική υπόσταση πολλών άλλων εγκλημάτων καθώς συνιστούν πολλαπλές εγκληματικές αξιόποινες πράξεις, ενώ στις περιπτώσεις ρατσιστικής-φυλετικής διάκρισης και συμπεριφοράς ισχύει ο ν. 927/1979 ο οποίος τροποποιήθηκε από το ν. 4285/2014.

Αναφορικά με το ψηφιακό ή διαδικτυακό «bullying», φαινόμενο με διαρκή επέκταση που αγγίζει τα όρια του γιγαντισμού, πλέον, ισχύουν τα άρθρα 348Α', 348Β' και 348Γ' του Π. Κ. (πορνογραφία ανηλίκων, προσέλκυση παιδιών για γενετήσιους λόγους και πορνογραφικές παραστάσεις ανηλίκων, αντίστοιχα), ενώ, βεβαίως, μπορεί να έχει εφαρμογή και το άρθρο 22 του ν. 2472/1997, που τιμωρεί το αδίκημα για την παράνομη διάδοση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Σε κάθε

περίπτωση, όταν συντρέχουν τα προαναφερόμενα χαρακτηριστικά και υπάρχει παθόντας ή ζημιωθέντας τότε μιλάμε για αξιόποινες συμπεριφορές. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί εξαιρετικά σύνθετη πραγματικότητα τόσο από πλευρά ποινικής αξιολόγησης όσο από την ένταξή του σε συγκεκριμένη εγκληματική συμπεριφορά.

Οι πράξεις που συνθέτουν το φαινόμενο μπορεί να αποτελούν πλημμελήματα και να τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης έως και 5 έτη αλλά και κακουργήματα και να τιμωρούνται με ποινές κάθειρξης, δηλαδή με φυλάκιση έως 20 έτη και η διαδικασία να κινείται αυτεπάγγελτα. Το αυτό μπορεί να υποστούν και οι γονείς των μαθητών που διαπράττουν τις παραπάνω αξιόποινες πράξεις μπορούν να διωχθούν ποινικά για το πλημμεληματικό αδίκημα της παραμέλησης ανηλίκου (άρ. 360 του Π.Κ). Το αυτό μπορεί να υποστούν και οι δάσκαλοι ή καθηγητές οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εποπτεία και επιτήρηση των μαθητών ενώ επιπρόσθετα μπορεί να αντιμετωπίσουν και κυρώσεις οι οποίες προέρχονται από την πλημμελή εκτέλεση καθήκοντος (άρ. 107 το Υ.Κ).

Είναι όλες οι πράξεις των παιδιών-μαθητών αξιόποινες, αν ναι σε ποιο βαθμό και τι προβλέπει η νομοθεσία στις λεγόμενες «σκανταλιές» οι οποίες γίνονται καλοπροαίρετα και με σχετικά αγαθή διάθεση; Αν συνέβαινε αυτό θα είχαμε ένα σχολείο κι ένα εκπαιδευτικό σύστημα «αποστεωμένο και αφυδατωμένο από κάθε παιδική ζωντάνια και ενεργητικότητα» και το σχολείο θα καταντούσε χώρος φοβισμένων μαθητών με μηδενικό αυθορμητισμό και κατά συνέπεια πλήρη αποτυχία σε παιδαγωγικό επίπεδο (αρ. 312 Π.Κ-εισ. έκθ. ν. 4322/2015).

Ως απάντηση στο ερώτημα για τις όποιες ποινές-τιμωρίες αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι πρέπει να αναφερθεί πως η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού ορίζει ως παιδιά «όλα τα ανθρώπινα όντα με ηλικία μικρότερη των δεκαοκτώ ετών, εφόσον αυτά είναι ανήλικα κατά το εθνικό δίκαιο». Κατά τον ελληνικό ποινικό κώδικα ανήλικοι νοούνται όσοι κατά την τέλεση της πράξης έχουν ηλικία μεταξύ των 8 έως 18 ετών συμπληρωμένη (άρ. 121 Π.Κ.).

Ειδικότερα οι ανήλικοι έως τα 8 έτη της ηλικίας τους είναι ποινικά μη υπεύθυνοι ενώ από τα έτη 8 έως και 15 κρίνονται ατιμώρητοι καθώς δεν τους καταλογίζεται η άδικη πράξη που έχουν κάνει. Στην περίπτωση τέλεσης αξιόποινης πράξης πριν τη συμπλήρωση του 15^{ου} έτους της ηλικίας, επιβάλλονται μόνο αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα (άρ. 126§2, 122 & 123 Π.Κ). Το ίδιο προβλέπεται και για τους ανήλικους άνω των 15 ετών για τους οποίους προβλέπεται ο ποινικός σωφρονισμός σε ειδικούς χώρους κράτησης νέων, ειδικά σε περιπτώσεις βαρέων κακουργημάτων (άρ. 126§3 & 127 Π.Κ).

Κατ' εξαίρεση με τα προαναφερόμενα (άρθ. 312 Π.Κ.) προβλέπεται ρητά ότι όταν η πράξη του συγκεκριμένου άρθρου τελείται μεταξύ ανηλίκων δεν τιμωρείται, εκτός αν η μεταξύ τους διαφορά ηλικίας είναι μεγαλύτερη των 3 ετών. Πρέπει ακόμη να αναφερθεί πως οι ανήλικοι από 8 έως 13 ετών (παιδιά) είναι απολύτως ποινικώς ανεύθυνοι. Το παιδί δεν μπορεί να θεωρηθεί υποκείμενο ορισμένου εγκλήματος, και άρα υπόκειται

μόνο σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα (122§1, 126§2 Π.Κ.). Οι ανήλικοι από 13 έως 18 ετών (έφηβοι) είναι είτε ποινικά ανεύθυνοι είτε ποινικά υπεύθυνοι. Το άρθρο 126§3 του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.) ορίζει ότι ο έφηβος που τέλεσε αξιόποινη πράξη υπόκειται σε αναμορφωτικά ή θεραπευτικά μέτρα, ωστόσο, το άρθρο 127§1 Π.Κ. προβλέπει και ποινικό σφραγισμό. Ο ποινικός σφραγισμός συνίσταται στον περιορισμό σε ειδικό κατάστημα κράτησης νέων και επιβάλλεται ανάλογα με την προσωπικότητα και τις περιστάσεις σε ανηλίκους που έχουν συμπληρώσει το 15ο έτος της ηλικίας τους.

Συζήτηση, συμπεράσματα & προτάσεις

Ως πρώτο κοινωνικό περιβάλλον, το οικογενειακό, αποτελεί σημαντικότερο παράγοντα κοινωνικοποίησης του νέου ανθρώπου. Η λειτουργία της οικογένειας ως ομάδα, η οργάνωσή της αλλά και η δομή της επηρεάζουν την προσωπικότητα και την ψυχοσυναισθηματική κατάσταση του παιδιού (Τριανταφύλλου, Βουδούρη & Κοντοσώρου, 2015). Ο ρόλος της μητέρας σύμφωνα με τους Curtner-Smith, Culp, Culp, Scheib, Owen, Tilley, Murphy, Parkman & Coleman (2006) είναι σημαντικός στην αντιμετώπιση του φαινομένου καθώς, οι μητέρες με αναπτυγμένη ενσυναίσθηση και προώθηση της αυτονομίας του παιδιού οδηγούν τα παιδιά στην ατομική αυθυποστασία και ενίσχυση με αποτέλεσμα αυτά να βιώνουν λιγότερες εμπειρίες εκφοβισμού. Άλλες μελέτες δείχνουν πως η έλλειψη επικοινωνίας και φυσικής παρουσίας γονέων, οι συγκρούσεις των συζύγων και άλλων μελών της οικογένειας, το διαζύγιο, η ακατάλληλη διαπαιδαγώγηση, η παραμέληση των παιδιών, η επιβολή σοβαρών ποινών, η υπερπροστασία, η αλλοπρόσαλλη αντιμετώπιση ή συμπεριφορά προς τα παιδιά, συχνά θεωρούνται παράγοντες γένεσης του φαινομένου.

Το σχολείο αποτελεί, όχι μόνο πυλώνα γνωστικής μάθησης αλλά και σημαντικότερο κοινωνικοποιητικό παράγοντα, φορέα διδασχής και εγχάραξης αξιών, προτύπων, σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ μαθητών και μαθητών –εκπαιδευτικών/ενηλίκων. Ο ρόλος του σχολείου είναι να αμβλύνει τις όποιες ανισότητες και να παρέχει ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές αφενός αλλά και μέσω του αυτού να αναπαράγεται, να διατηρείται και συνεχίζει την ύπαρξή της η ίδια οι κοινωνία (Θεοδοσιάδου, 2016). Ειδικότερα ο ρόλος του εκπαιδευτικού και η σχέση που αναπτύσσει με τους μαθητές του θεωρείται σημαντικός παράγοντας διαμόρφωσης του σχολικού κλίματος το οποίο είτε ενθαρρύνει τις θετικές συμπεριφορές και αποτρέπει αντίστοιχα τον εκφοβισμό είτε το αντίθετο (Παπαλαζάρου & Αθανασιάδου, 2015).

Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής μάθησης το παιδί, μαθαίνει μέσω της ενίσχυσης και της παρατήρησης, υιοθετεί δηλαδή συμπεριφορές που επιβραβεύονται από τους ενήλικους, (αλλά και συνομήλικους του) και μιμείται συμπεριφορές (γονέων, εκπαιδευτικών, άλλων ενηλίκων και συμμαθητών) (Καμπούρμαλη, Μίλεση, Παπαγεωργίου & Πασχαλιώρη, 2010). Σε ένα τέτοιο περιβάλλον μάθησης αν το παιδί αντιμετωπίζει προβλήματα εκφοβισμού, οι παράγοντες ενίσχυσης και ανάπτυξης ανθεκτικότητας και εμπιστοσύνης του αποτελούν εφελτήριο για την μετέπειτα κοινωνική και ακαδημαϊκή του πορεία (APA, xx).

Ως σημαντικό ζήτημα, εκπαιδευτικοί και γονείς θα πρέπει να είναι ενημερωμένοι αλλά και τα ίδια τα παιδιά θα πρέπει να ενημερώνουν, όταν και όποτε συμβαίνει το φαινόμενο στα ίδια ή σε συμμαθητές τους. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία διερεύνησης της διεθνούς βιβλιογραφίας, η παρέμβαση των εκπαιδευτικών σε ζητήματα σχολικού εκφοβισμού είναι ανοργάνωτη, αποσπασματική, απρόβλεπτη και ασυνεπής. Μια πιθανή εξήγηση είναι πως οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τα συμβάντα του εκφοβισμού ή δεν τα αναγνωρίζουν ή τα μπερδεύουν με άλλες συμπεριφορές. Ακόμη αυτό να εξηγείται από την έλλειψη γνώσεων στρατηγικής αντιμετώπισης αντίστοιχων καταστάσεων ή από έλλειψη αυτοπεποίθησης –σιγουριάς (Στέφου, 2005). Αλλά και σε επίπεδο γονέων θεωρείται «παρεξηγημένη» αρκετές φορές η διαδικασία παιδικής επιθετικότητας η οποία όμως δεν συνάδει με τα προαναφερόμενα γνωρίσματα του σχολικού εκφοβισμού αλλά παρερμηνεύεται και το παιδί «αυτοθυματοποιείται» μεγεθύνοντας ένα ζήτημα που δεν αγγίζει το φαινόμενο.

Για την ενδεδειγμένη αντιμετώπιση του φαινομένου απαιτείται ένα καλά σχεδιασμένο πρόγραμμα ολιστικής παρέμβασης με ευρεία θετική ανάμειξη συμμετεχόντων η οποία θα στοχεύει στην αυξημένη επίγνωση αναφορικά με την έκταση του φαινομένου και τις δικλείδες ασφαλείας οι οποίες καθορίζουν το όριο μεταξύ του «φυσιολογικού» και του «υπερβατικού» των καταστάσεων αναφορικά με την έκταση του φαινομένου. Εντατική παρακολούθηση και επίβλεψη των μαθητών από ενήλικες, τόσο από γονείς όσο και από εκπαιδευτικούς στους χώρους «ευθύνης τους». Χρειάζονται ακόμη διακριτά όρια αναφορικά με τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές με ρητή διατύπωση συγκεκριμένων κανόνων οι οποίοι αφορούν το φαινόμενο, άμβλυνση αρνητικών επιπτώσεων αναφορικά με την παραβίαση των κανόνων που τέθηκαν και προβολή- παρουσίαση θετικών προτύπων από τους ενήλικες ως θετικό πρόσημο προβολής της θεμιτής συμπεριφοράς.

Συνοπτικά θα μπορούσαν να αναφερθούν παρεμβάσεις σε επίπεδο σχολικού καθημερινού περιβάλλοντος αλλά και σε συστημικό υπό την έννοια α. του σχεδιασμού και της διοργάνωσης δραστηριοτήτων, (λ.χ της διερεύνησης του φαινομένου ώστε να είναι έγκυρο το μέγεθος, οι διαστάσεις που λαμβάνει, οι συνιστώσες που το ενισχύουν, το εδραιώνουν και το αναπαράγουν, το προφίλ των παιδιών θυτών και θυμάτων, οι χώροι στους οποίους υλοποιείται και πότε κ.α.), β. της σύστασης ομάδας από τη σχολική κοινότητα κατά της βίας και του σχολικού εκφοβισμού (εκπαιδευτικοί, παιδιά, γονείς ή βοηθητικό προσωπικό στη σχολική μονάδα ως ολότητα), γ. την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών (ενδεχομένως και από άλλους ειδικούς), δ. την επαρκή επίβλεψη και δ. εφαρμογή-τήρηση κανόνων. Η συνεργασία με ειδικούς (λ.χ ψυχολόγος) θα μπορούσε να βοηθήσει τα παιδιά να αναπτύξουν αντοχές και τρόπους αντιμετώπισης του ζητήματος ώστε να μπορούν να είναι πιο επιτυχημένα στις κοινωνικές τους συναναστροφές και στην ακαδημαϊκή τους απόδοση (APA, xx). Η βελτίωση του σχολικού κλίματος, η ασφάλεια και το θετικό μαθησιακό περιβάλλον θα πρέπει να στοχεύουν στο σύνολο της μαθητικής κοινότητας, να μειώνουν/εξαλείφουν τα προβλήματα και να αποτρέπουν τη δημιουργία νέου, ενισχύοντας το επίπεδο καλών σχέσεων μεταξύ των παιδιών.

Η ένταξη μαθημάτων ανάπτυξης κοινωνικών δεξιοτήτων, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση εξατομικευμένων παρεμβάσεων, η καλλιέργεια αξιών, η βελτίωση του κλίματος της τάξης, η παροχή οδηγιών αντιμετώπισης του φαινομένου, η συνεργασία με τους γονείς και ειδικούς, η συγκρότηση ομάδας κατά της σχολικής βίας, η στήριξη των θυμάτων και η «εργασία» σε επίπεδο ενσυναίσθησης με τους δράστες του φαινομένου, αποτελούν σημαντικές σχολικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις άρσης του.

Βιβλιογραφία Ξενόγλωσση

Amalu, M. N. (2017). Parenting Approaches and Delinquency of Secondary School Adolescents in Calabar Education Zone. *Merit Research Journal of Education and Review*, Vol. 5(9), pp. 100-105.

American Psychological Association-APA.(xx). How parents, teachers and kids can take action to prevent bullying. <https://www.apa.org/helpcenter/bullying>.

Besag, V. E. (1997). Η αυλή του σχολείου. Στο Elliot, M. (1997). *Bulling: A practical guide to coping for schools*, 2nd edition. Great Britain: Prentice Hall.

Cook S. & Howell P. (2014). Bullying in Children and Teenagers Who Stutter and the Relation to Self-Esteem, Social Acceptance, and Anxiety, SIG 4. *Perspectives on Fluency and Fluency Disorders*, 24(2):46-57

Curtner-Smith, M., Culp, A., Culp, R., Scheib, C., Owen, K., Tilley, A., Murphy, M., Parkman, L., & Coleman, P. (2006). Mothers' parenting and young economically disadvantaged children's relational and overt bullying. *Journal of Child and Family Studies*, 15(2):181-193.

Due, P., Holstein, E. B., John Lynch, J., Finn Diderichsen, F., Saoirse Nic Gabhai, N.C., Peter Scheidt, P., Candace Currie, C. & and The Health Behaviour in School-Aged Children Bullying Working Group (2005). Bullying and Symptoms Among School-Aged Children: International Comparative Cross Sectional Study in 28 Countries. *European Journal of Public Health*, Vol. 15, No. 2, 128–132.

Efobi, A. & Nwokolo, C. (2014). Relationship between Parenting Styles and Tendency to Bullying Behaviour among Adolescents. *Journal of Education & Human Development*, Vol. 3, No. 1, pp. 507-521.

Gini, G. (2008). Associations between bullying behaviour psychosomatic complaints emotional and behavioural problems. *J Paediatr Child Health*. 2007, 44(9):492-7.

Sansone, A. R & Sansone, A. L. (2008). Bully Victims: Psychological and Somatic Aftermaths. *Psychiatry (Edgmont)*5(6): 62–64.

Türkmen, D. N, Dokgöz, M. H., Akgöz, S. S., Eren, B. N. B., Vural, H. P. & Polat, H. O. (2013). Bullying among High School Students. *Maedica (Buchar)*. 8(2), 143–152.

Twemlow, W. S. & Fonagy, P. (2005). The Prevalence of Teachers Who Bully Students in Schools With Differing Levels of Behavioral Problems. *Am J Psychiatry*, 162:12, 2387–2389.

Veenstra, R., Lindenberg, S., Huitsing, G., Sainio, M. & Salmivalli, C. (2014). The Role of Teachers in Bullying: The Relation Between Antibullying Attitudes, Efficacy, and Efforts to Reduce Bullying. *Journal of Educational Psychology*, Vol. 106, No. 4, 1135–1143.

Βιβλιογραφία Ελληνική

Βαστάκη, Σ.Μ. (χχ). *Το φαινόμενο του «σχολικού εκφοβισμού» και πώς αντιμετωπίζεται*. Ανάκτηση 10/9/2018 από : https://stefanidis.files.wordpress.com/2016/03/fainomeno_scholiku_ekfovismou.pdf

Θεοδοσιάδου, Κ. (2016). Ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση σχολικής επίδοσης. *Τα Εκπαιδευτικά*, Τεύχος 105-106, σελ. 74-86.

Καμπούρμαλη, Ι., Μίλεση, Χ., Παπαγεωργίου, Γ. & Πασχαλιώρη, Β. (2010). Ο ρόλος του/ της Εκπαιδευτικού της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην αναπαραγωγή των στερεοτύπων του φύλου και η αλληλεπίδρασή του με τα παιδιά. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010.

Καλύβας, κ. (2016). Σχολικός Εκφοβισμός, το Κλινικό Προφίλ του Θύτη και η Αντιμετώπιση του Φαινομένου στη Σχολική Μονάδα. *Επιστημονικό Εκπαιδευτικό Περιοδικό «εκπ@ιδευτικός κύκλος»*, Τόμος 4, Τεύχος 2, ISSN: 2241-4576

Κ.Ε.Σ.Δ. (2015). *Εκπόνηση επιμορφωτικού εκπαιδευτικού ενημερωτικού υλικού και προγράμματος σπουδών επιμόρφωσης, Π.1.1*. Επιμορφωτικό υλικό για στελέχη εκπαίδευσης και εκπαιδευτικούς, Διαθέσιμο στο: <http://stop-bullying.sch.gr/wp-content/uploads/2015/10/ekpaideutikos.pdf>

Κιτσάκη, Β. (2010). *Η Βία στη Σχολική Ζωή*. Αθήνα. ISBN : 978-960-92857-1-1.

Κουρκούτας, Η. & Κοκκιιάδη, Μ. (2015). *Από τη σχολική βία και τον ενδοσχολικό εκφοβισμό στο «ενταξιακό σχολείο»*. Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, 8, 56-89.

Κουτούπη, Α. & Γρηγοροπούλου, Ε. (2015). *Σχολικός Εκφοβισμός – Μαθησιακές Δυσκολίες και ο ρόλος του Σχολείου*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015, 702-708.

Κυριακίδης, Π. Σ. (2007). Θύτες και Θύματα: Ερευνητικά Δεδομένα και Τρόποι Αντιμετώπισης της Θυματοποίησης στο Σχολείο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*. 122 Α. 2007, 93-106.

Μαρκουλάκη, Ε. & Παπαστεφανάκης, Ε. (2008). Ο εκφοβισμός στο χώρο της εκπαίδευσης. Στο Ο. Γιωτάκος, & Μ. Τσιλιάκου (επιμ.), *Ο κύκλος της κακοποίησης*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

Μουρτζίλα, Α. (2014). *Σχολική Βία: Διερεύνηση των συναισθημάτων εξωτερικής και εσωτερικής ντροπής και ο ρόλος τους στην Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Επιστημών Υγείας Τμήμα Ιατρικής.

Μπελογιάννη, Μ. (2016). Δρομολογώντας το ασφαλές σχολείο. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 128(128), 175-200.

Παπαθανασόπουλος, Σ. & Γιαννακουλόπουλος, Α. (2006). Τηλεόραση και βία. Απεικονίσεις των σκηνών βίας στην ελληνική τηλεόραση, *Ζητήματα Επικοινωνίας* 4, 2006/

Παπαλαζάρου, Α. & Αθανασιάδου, Χ. (2015) *Αιτίες Σχολικού Εκφοβισμού και ο Ρόλος των Εκπαιδευτικών: Απόψεις Εκπαιδευτικών Γυμνασίου*. ΙΑ' Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Ψυχολογίας Α.Π.Θ.

Παπάνης, Ε. (2008). *Σχολική βία: Φαινόμενο της εποχής*. www.iatronet.gr/article.asp?art_id=6022

Σπυρόπουλος, Τ. (2014). *Σχολικός εκφοβισμός: αναζητώντας μια εναλλακτική «κάθαρση»*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014, 703-713.

Στέφου, Μ. (2015). *Στάσεις Εκπαιδευτικών Απέναντι στο Σχολικό Εκφοβισμό, Στρατηγικές Χειρισμού του και Σχέση με Παραμέτρους Προσωπικότητας Σύμφωνα με τη Θεωρία του Young*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Τριανταφύλλου, Βωωδούρη, & Κοντοσώρου (2015). *Διερευνώντας την παραβατικότητα των μαθητών/τριών από τη σκοπιά των γονέων*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2015, 1412-1420.

Χηνάς, Π. & Χρυσοφίδης, Κ. (2000). *Επιθετικότητα στο σχολείο. Προτάσεις για πρόληψη και αντιμετώπιση*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ & Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.